

Veelgestelde vragen over het project Natuur en recreatie in balans

Waarom moet er iets gebeuren in het Ulvenhoutse bos?

Het Ulvenhoutse Bos is één van de oudste bossen van Nederland en populair bij recreanten. Je kunt er wandelen, fietsen, paardrijden, mountainbiken en de hond uitlaten. Uniek is dat het kwelgrondwater er tot aan het grondoppervlak reikt en er bijzondere combinaties van bomen staan. Die natuur is waardevol en heeft daarom de Natura 2000-status. Dat betekent dat we het gebied moeten beschermen. Daarom is de laatste jaren veel tijd en geld geïnvesteerd in maatregelen om de natuurwaarden te behouden en herstellen. Ondanks deze maatregelen zien we dat het niet goed gaat met het bos.

Het gebied staat onder druk door verdroging, intensief gebruik en te veel stikstof. Uiteindelijk wordt zo de beschikbaarheid van voldoende en schoon water, voedsel en energie onzeker en zijn we kwetsbaarder voor bijvoorbeeld droogte en extreme buien. In het bos zelf zien we bijvoorbeeld dat diersoorten onvoldoende rust vinden in het bos om zich te vestigen. Bijzondere plantensoorten komen er steeds minder voor doordat ze vertrapt worden en door hondenuitwerpselen verslechtert hun groeiplaats. Met het project 'Natuur en recreatie in balans' gaan we samen met de omgeving kijken hoe we een evenwicht kunnen creëren tussen het natuurbehoud en het recreatief gebruik van het bos. Nu en in de nabije toekomst.

Wat betekent het eigenlijk als een gebied is aangewezen als Natura 2000

Wanneer een gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied, betekent dit dat het is opgenomen in een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Deze aanwijzing is gebaseerd op de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, die tot doel hebben om de biodiversiteit in Europa te behouden en te beschermen. De term 'Natura 2000' verwijst naar het jaar 2000, toen dit netwerk werd opgezet.

Er zijn wettelijke verplichtingen voor wat wel en niet mag in de Natura 2000-gebieden om de natuur, planten en dieren in het gebied te beschermen. Soms zijn er beperkingen op bijvoorbeeld bouwen, landbouw of recreatie.

Waar lijdt het bos het meeste onder?

Het bos heeft vooral te lijden onder **verdroging** en een teveel aan **stikstof**. Ook de hoge mate waarin het bos wordt gebruikt voor recreatie, is een belangrijke factor. De belangrijkste punten daarvan zijn:

- 1. Dieren worden te veel verstoord** doordat het Ulvenhoutse bos een zeer hoge padendichtheid heeft, het is vergelijkbaar met een park of stadsbos, *en* het is een hondenlosloopgebied. Er zijn zoveel paden, dat er voor verstoringgevoelige soorten geen rustige ruimte meer over is. Het Ulvenhoutse bos is te onrustig voor verstoringgevoelige dieren.
- 2. Planten worden beschadigd.**
De bijzondere planten horen in dit bos thuis, maar hun groeiplaats wordt steeds kleiner. Dat planten (onbewust) vertrapt worden is daarom zeer ongewenst.
- 3. Het uitlaten van honden in het Ulvenhoutse Bos** leidt tot een overmatige hoeveelheid hondenpoep en urine in de natuur, wat de groeiplaatsen ongeschikt

maakt voor kwetsbare planten. Hondenpoep en -plas bevatten schadelijke stoffen, met name fosfaat (in poep) en stikstof (in urine).

Daarnaast zijn er ook nog andere gevolgen van honden en mensen in het bos zoals de verspreiding van ongewenste planten, van resten van medicijnen en middelen die huisdieren gebruiken en schimmels die dodelijk zijn voor amfibieën.

De landbouw kan toch het meeste stikstof terugdringen?

De landbouw kan zeker een bijdrage leveren aan de vermindering van stikstof. Maar rondom het Ulvenhoutse Bos zijn er nauwelijks (melk)veebedrijven actief. De grootste belastingsbronnen hier zijn de industrie en het verkeer. De beide snelwegen (A58 en A27) die dicht om het Ulvenhoutse Bos heen liggen vormen de belangrijkste lokale bron. De honden zorgen in dit natuurgebied ook voor stikstofbelasting. Alle partijen kunnen, en moeten, hun steentje bijdragen in deze opgave. In de Gebiedsgerichte Aanpak Ulvenhoutse Bos werken gemeente Alphen-Chaam, gemeente Breda, provincie Noord-Brabant, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, waterschap Brabantse Delta, samen met ZLTO en Brabant Water aan vermindering van de stikstofneerslag.

Het project Kwelherstel is toch klaar, waarom dan dit project?

Alle maatregelen om de stand en het verloop van het kwelwater te herstellen, zijn bijna genomen. De waterhuishouding is nu grotendeels op orde, maar toch zien we dat het nog steeds niet goed gaat met het bos. Wat hield het project Kwelherstel ook alweer in? [Bekijk hier het filmpje](#). Met het vervolgproject 'Natuur en recreatie in balans' kijken we hoe we een evenwicht kunnen creëren tussen het natuurbehoud en het recreatief gebruik van het bos. Mogelijk speelt de mate van het recreatieve gebruik van het Ulvenhoutse Bos hierin een rol. Met andere woorden: misschien is het wel gewoon te druk in het bos. Om na te gaan in hoeverre dat het geval is, hebben we daar eerst onderzoek naar laten doen.

Wie heeft opdracht gegeven voor de onderzoeken in dit project?

Staatsbosbeheer heeft de onderzoeken op verzoek van de GGA in het Ulvenhoutse Bos gecoördineerd en ziet erop toe dat goed onderzoek wordt uitgevoerd. Ook zorgt Staatsbosbeheer ervoor dat gebruikers van het bos mee kunnen denken over oplossingen voor problemen die uit de onderzoeken naar voren komen. Het is aan de GGA om met die toekomstvisie aan de slag te gaan.

Wat is dat? Een GGA?

Het Ulvenhoutse Bos bij Breda heeft flink te lijden onder verdroging, een teveel aan stikstof en een hoge recreatiedruk. Die daarom moet worden teruggebracht. Maar in de directe omgeving liggen meer belangrijke opgaven. Bodem, water en lucht moeten we op orde krijgen om ervoor te zorgen dat voldoende en schoon water, voedsel en energie beschikbaar blijven en we beter bestand zijn tegen bijvoorbeeld droogte en extreme buien. Daarom is hier gekozen voor een ['groenblauwe gebiedsgerichte aanpak': de GGA](#). Hierin werken verschillende organisaties (o.a. ZLTO, waterschap, Staatsbosbeheer, gemeenten en provincie) samen aan slimme combinaties van oplossingen in en bij natuurgebieden voor het op orde brengen van water, lucht en bodem. Zodat niet alleen de natuur herstelt, maar er ook ruimte blijft voor landbouw, recreatie en woningbouw.

We snappen dat zo'n GGA-proces wat abstract overkomt. Want het is nogal een opgave waar we voor staan. Wat is de GGA? En wat betekent een gebiedsgerichte aanpak voor u persoonlijk? Op maandagavond 13 november organiseert de GGA van het Ulvenhoutse Bos een webinar waarin zij hier meer over vertellen. Heb je nu al dringende vragen? Stel die via ulvenhoutsebos@ggagroenblauw.nl of kijk op de [website](#). Daar kun je je ook aanmelden voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen binnen deze GGA.

Wie zijn er betrokken bij deze GGA?

In de GGA van het Ulvenhoutse Bos werken de volgende organisaties samen:

- ABG Gemeenten
- Brabant Water (agendalid)
- Brabantse Milieufederatie
- Gemeente Breda
- Provincie Noord - Brabant
- Rijkswaterstaat
- Staatsbosbeheer
- Waterschap Brabantse Delta
- ZLTO

Mogen inwoners meepraten?

We kunnen ons de zorg van recreanten en hondenbezitters voorstellen. Het is niet leuk om te horen dat jouw hond de natuur verstoort. Of dat jouw mountainbikeroute of paardrijdroute op een ongunstige plek ligt. Voor agrarische bedrijven is het moeilijk om te beseffen dat wellicht de bedrijfsvoering anders moet. En de boswachter ziet met lede ogen aan dat het natuurgebied achteruit gaat. Maar dat we iets moeten doen om de omgeving van het Ulvenhoutse bos leefbaar te maken voor toekomstige generaties, dat staat vast. En alle partijen in het gebied moeten daar mogelijk offers voor brengen. In de winter van 2023/2024 wordt weer een inloopbijeenkomst gehouden waar belangstellenden welkom zijn. Ook is er een meedenkgroep opgericht. Deze groep denkt mee over verbetervoorstellen.

Waarom moesten er eigenlijk eerst onderzoeken gedaan worden naar het bos?

Er was meer inzicht nodig in hoe het recreatieve gebruik van het Ulvenhoutse Bos zich verhoudt tot de natuurwaarden in het gebied. Daarom is uitvoering onderzoek gedaan op drie gebieden. Dit biedt duidelijke inzichten. Niet alleen de werkgroep, maar ook de gebruikers van het bos, hebben deze uitkomsten van onderzoeken nodig om zich een goed en objectief beeld te kunnen schetsen van de huidige problematiek. De onderzoeken zijn uitgevoerd in het eerste half jaar van 2023.

Wat voor last heeft de natuur van recreatie?

Recreatie in de natuur leidt tot verschillende effecten zoals verstoring, beschadiging van vegetaties, ruimtebeslag en versnippering, vervuiling en directe populatieverandering. Ook een wandelaar die van de natuur geniet, kan (onbewust) verstoring veroorzaken. De verstoring wordt groter als er bijvoorbeeld veel luidruchtige recreanten zijn, of als mensen of honden van de paden afgaan. Door het dichte padennetwerk in het Ulvenhoutse Bos ondervinden dieren en planten in het gehele bos de gevolgen van recreatie. Zo worden de zeldzame planten zoals

knikkend nagelkruid en witte rapunzel nu (onbewust) vertrapt door honden en wandelaars. Om die reden is [de Acaciadreef afgesloten](#). Je ziet dat de planten daar nu beter gedijen. Door de recreatiedruk ontstaat ook een soort domino-effect waardoor heel het ecosysteem verandert. Bijvoorbeeld: Als muizen constant dekking zoeken/verstoord worden door honden of wandelaars, kan een uil minder goed aan voedsel komen.

Wat laten de onderzoeken kort samengevat zien?

Je kunt dit in één oogopslag zien op de drie posters. Je vindt ze hier:

[Samenvatting onderzoek recreatie](#)

[Samenvatting onderzoek verkeer](#)

[Samenvatting onderzoek natuur](#)

Wat gaan jullie met deze resultaten doen?

Met de conclusies uit de onderzoeken gaan we maatregelen voorstellen om recreatie en natuur beter te laten samengaan. De mogelijkheid voor recreanten om de natuur in het bos te beleven is belangrijk en moet blijven bestaan. Tegelijkertijd vraagt de achteruitgang van verschillende soorten om aanpassingen in het huidige recreatieve gebruik: niet alles kan overal. Het plan brengt straks in beeld waar ruimte is voor recreatie en op welke plekken de natuur extra rust en ruimte nodig heeft. Het moet straks ook laten zien welke maatregelen genomen moeten worden, op korte en lange termijn, om te komen tot die betere balans tussen de aanwezigheid van mensen en bescherming van de natuur. Binnen de GGA beslissen straks alle partners (o.a. ZLTO, waterschap, Staatsbosbeheer, gemeenten en provincie) gezamenlijk welke maatregelen verder worden uitgewerkt. Ook hierbij wordt de omgeving betrokken.

Waarom is hondenpoep en -plas in de natuur zo erg? Katten, paarden en de dieren op boerderijen stoten toch ook veel stikstof uit?

Honden zijn zeker niet de enige bron van stikstof en fosfaat, maar alle inzet is nu nodig om de natuur sterker te maken. De impact van hondenpoep- en plas op de natuur van het Ulvenhoutse Bos is fors. Jaarlijks komen zo'n 14.000 kilo poep (ruim 230 kruiwagens) en 25.000 liter plas in het bos terecht. Dat is in dezelfde orde van grootte als de vermindering die nodig is door verschillende maatregelen in de omgeving te treffen (bijv. bij agrariërs). Dit komt door een combinatie van factoren.

- Ten eerste zijn er veel hondenbezitters rond het bos. Naar schatting bezoeken gemiddeld 382 honden per dag het bos, en deels komen zij één keer per dag of meerdere keren per dag in het bos.
- Ten tweede bevat de poep en plas van honden relatief veel stikstof, omdat honden vleeseters zijn. Het voedsel van een hond is meer eiwitrijk dan het voedsel van dieren die planten eten, en bevat daardoor meer stikstof, ongeveer 3x meer dan van een rund.
- Ten derde komt de poep en plas direct in de natuur terecht (en niet bijv. eerst in een stal), waardoor het ook direct in de natuur effect heeft.
- Tot slot is de natuur in het Ulvenhoutse Bos gevoelig voor stikstof, de grens waarop de natuur nog goed kan functioneren (de kritische depositiewaarde),

wordt al overschreden, en de poep en plas van de honden komt daar nog bovenop (stapeling van stikstof).

Paarden stoten minder stikstof en fosfaat uit in het Ulvenhoutse Bos omdat er veel minder paarden zijn, en omdat hun poep minder stikstof bevat (paarden zijn planteneters). Katten hebben waarschijnlijk ook een effect omdat zij ook vleeseters zijn. Maar katten zijn minder goed te sturen omdat zij niet aangeliend worden en vrij buiten mogen lopen.

Er gaan geruchten dat Staatsbosbeheer al maatregelen gaat treffen op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken. Klopt dat?

Dit klopt niet. Maar kunnen ons de zorg van recreanten voorstellen. Staatsbosbeheer heeft dit onderzoek op verzoek van de GGA (Gebiedsgerichte Aanpak) gecoördineerd. De GGA, en haar partners, willen juist een transparant proces. Er is dus nog niets besloten. Het proces is net gestart. De resultaten van alle onderzoeken worden, samen met wat er uit het gebied en bij gebruikers is opgehaald, voorgelegd aan de GGA. Binnen die GGA gaan straks alle partners (o.a. ZLTO, waterschap, Staatsbosbeheer, gemeenten en provincie) een pakket aan maatregelen uitwerken. Ook hierbij wordt de omgeving betrokken. Wel kunnen bezoekers werkzaamheden zien in het bos, maar dit zijn de laatste werkzaamheden van het project Kwelherstel of reguliere onderhoudswerkzaamheden die elk jaar nodig zijn. Denk aan het snoeien van loshangende takken die een gevaar voor wandelaars kunnen opleveren.

Zijn de onderzoeken wel representatief?

De opzet van de onderzoeken is erop gericht om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van zowel natuur, als verkeer en recreatie. Om hiervoor te zorgen hebben we een vrij lange onderzoeksperiode genomen (februari tot en met mei voor veldwerk), ook combineren we meerdere bronnen en datasets met elkaar, zodat we een compleet beeld krijgen.

Hierdoor is het onderzoek representatief als we kijken naar de periode in het jaar, dagen van de week en de recreanten die in het onderzoek betrokken zijn. Deze methodes worden ook toegepast in onderzoeken voor andere gebieden. De voorbereiding en uitvoering van de onderzoeken is uitgevoerd door onafhankelijke gespecialiseerde bureaus.

Hoe kan ik op de hoogte blijven?

Via de website www.staatsbosbeheer.nl/ulvenhoutsebosinbalans kunt u op de hoogte blijven. Houd ook de panelen in het bos in de gaten. Ook kunt u zich [inschrijven voor de nieuwsbrief](#) van de GGA in het Ulvenhoutse Bos.

Wanneer is duidelijk wat er gaat gebeuren met het bos?

Eind 2023/begin 2024 moet duidelijk zijn hoe we de natuur en recreatie het beste met elkaar in balans kunnen krijgen, wat oplossingen en maatregelen kunnen zijn en wanneer deze uitgevoerd kunnen worden. We kijken hierbij zowel naar oplossingen voor de korte termijn als de lange termijn (10-25 jaar), ook kijken we naar mogelijkheden in de omgeving van het bos.

Wat doen jullie in de tussentijd?

Na de bijeenkomsten van de meedenkgroep en de inloopavonden zetten wij verbetervoorstellen op papier, en verkennen we de wenselijkheid, gevolgen en haalbaarheid van de verbetervoorstellen. We kijken hierbij zowel naar de korte termijn als de lange termijn, ook kijken we naar mogelijkheden in de omgeving van het bos.

Er is jaren gewerkt aan het bos, gaan er weer veel werkzaamheden worden uitgevoerd?

We weten nog niet welke maatregelen nodig zijn om de natuur in evenwicht te krijgen met recreatie. En dus welke werkzaamheden er worden uitgevoerd. Daar wordt nu samen met een meedenkgroep een plan voor gemaakt. Duidelijk is wel dat er iets moet gebeuren. Naar verwachting eind 2023, begin 2024 is duidelijk wat maatregelen op korte en lange termijn worden. De planning van de GGA is om eind 2023/2024 een overzicht te hebben van mogelijke maatregelen, met daarbij de effectiviteit en haalbaarheid vermeld. In het voorjaar van 2024 beslist het bestuurlijk overleg over welke maatregelen we gaan uitwerken en stellen zij het uitvoeringsprogramma vast.

Mogen honden straks nog loslopen in het bos?

We weten nog niet welke maatregelen, op korte en lange termijn, nodig zijn om de natuur in evenwicht te krijgen met recreatie. Wel is gebleken uit het onderzoek dat de honden een grote impact hebben op de natuur, waardoor duidelijk is dat er wel iets moet gebeuren.

Kunnen we nog goed parkeren en komen er alternatieven als zaken niet meer mogelijk zijn?

Er blijven voldoende parkeerplaatsen voor auto's om het bos te kunnen bezoeken. Tegelijk hebben we gezien dat de meeste mensen uit de (nabije) omgeving komen. We willen daarom ook stimuleren dat mensen wandelen of fietsend naar het bos komen. Uit het recreatie-onderzoek is gebleken dat het Ulvenhoutse Bos een belangrijk recreatiegebied is voor bewoners uit de omliggende dorpen. Hier moeten we rekening mee houden bij het nemen van maatregelen.